

Rita Van de Wiele en Danie De Sadeleer

“De bibliotheek heeft een pleitbezorger nodig die de instelling naar beleidsmakers en lokale besturen toe verdedigt.”

Interview: Jessica Jacobs

Foto's: Marc Engels

Het had gekund, een hele META vullen met de ervaringen van Danie De Sadeleer en Rita Van de Wiele. Een heus themanummer had het kunnen zijn. Beide dames zijn dan ook een waardevolle bron van informatie en geven blijk van deskundig opgebouwde ervaring. Nu het pensioen daar is, mijmeren ze graag nog even over vroeger. Ze geven een beeld van de openbare bibliotheeksector door de jaren heen en schrikken er niet voor terug om hun bezorgdheden voor de toekomst te formuleren.

Danie De Sadeleer maakt tijd vrij in haar nog drukke agenda, het pensioen lonkt en zal vanaf november een feit zijn. Het zijn dus de laatste loodjes, al lijkt dat laatste het verkeerde woord. Haar functie als bibliothecaris van de openbare bibliotheek van Leuven vervult ze met veel schwing. Voormalig bibliothecaris van de stadsbibliotheek van Mechelen, Rita Van de Wiele, vertoefde al in het buitenland op het moment dat we haar probeerden te strikken. Genietend van haar pensioen. Maar kijk, het is gelukt. Het enthousiasme om hun verhaal en ervaringen te delen was groot.

We ontmoeten elkaar in Mechelen. Waar de dames poseren, al dansend rond een verkeersbord. En Rita het verhaal van de uil vertelt, het graffitikunstwerk dat voormalig stadsartiest Gijs Vanhee op de bibliotheek achterliet. De sfeer zit er bij deze vriendinnen al in van de eerste seconde, hun gedeelde ervaringen gaan dan ook ver terug.

Het aanbreken van het pensioen is een mooi moment om te mijmeren over het verleden. Laten we beginnen bij het ogenblik dat jullie in de bibliotheeksector terechtkwamen. Wanneer was dat en hoe is dat gekomen?

Rita: Ik rolde toevallig in de sector. Na een lerarenopleiding startte ik in 1975 in de vrije gesubsidieerde basisschool van Rupelmonde, een klein Oost-Vlaams stadje aan de Schelde bij de monding van de Rupel. Als jongste leerkracht kreeg ik er gratis en voor niets een bibliotheek bovenop. Rupelmonde telde in die tijd maar liefst drie bibliotheken. Dat wil zeggen: stoffige kamertjes gevuld met een beduimelde collectie nauwelijks actuele titels. Alle drie vertegenwoordigden ze een ideologische gezindheid, wat kenmerkend was voor het bibliotheeklandschap van voor 1978.

Zo mocht ik als vrijwilliger op zondag na de hoogmis, voor een trouw en divers publiek de Davidsfondsbibliotheek openhouden. Twee hoog in het parochiehuis naast de kerktoren. In de zomer bloedheet, in de winter ijskoud. Met een jaarlijks boekenbudget van 3.000 Belgische frank, gesubsidieerd. Op voorwaarde dat ik de lijst van de aangekochte titels doorstuurde naar het ministerie.

Na het behalen van 'de akte', voluit Akte van Bekwaamheid tot het houden van een openbare bibliotheek, begon ik in 1978 aan een avond- en weekendopleiding in de bibliotheekschool van Antwerpen. In 1980 kon de Hoofdstedelijke Bibliotheek van Brussel, nu Muntpunt, dankzij het nieuwe Bibliotheekdecreet haar personeelskader fors uitbreiden. Ik solliciteerde en was één van de gelukkigigen die op deze dynamische werkplek aan de slag

mocht. Tien jaar later maakte ik de overstap naar de Stedelijke Openbare Bibliotheek van Mechelen.

Danie: Mijn verhaal begint vroeger, met een liefde voor de bibliotheek. Ik groeide op in Aalst en was er vaste klant in de stedelijke bibliotheek. Voor mij was er niets mooier dan tussen de boeken lopen en ja, ik las er heel wat. Maar vanuit die interesse een job vinden, dat verliep aanvankelijk niet zo vlot. Ik zocht mijn eigen weg en stond een tijd in het onderwijs. We spreken over 1977, een tijd gekenmerkt door werkloosheid.

Toen mijn man werk vond in Leuven, weken we uit en vond ik een vacature bij de stadsbibliotheek van Leuven. Iemand ging in zwangerschapsverlof en besloot daarna haar werkzaamheden stop te zetten, waardoor ik kon blijven. Wat ik fijn vond, want ik was gegrepen door de bibliotheeksector. Ik volgde de 'akte' van en die veelzijdige opleiding gaf me een andere kijk op de wereld. Dankzij collega-cursisten kan ik tevens terugdenken aan een vrolijke tijd. Op een bepaald moment smaakte het naar meer en doorliep ik de bibliotheekschool in Antwerpen, waar ik in 1981 afstudeerde.

Rita: En ik studeerde een jaar later af.

Danie: Klopt. Tijdens die opleiding werd ik plots gebombardeerd tot hoofd van de muziekafdeling in Leuven en er ging weer een nieuwe wereld voor mij open. Ik smee me volop in die wereld van muziek tot op het moment, en dat is een zwarte bladzijde in de geschiedenis van de bibliotheek van Leuven, dat de toenmalige hoofdbibliothecaris uit zijn ambt ontzet werd. Hij plunderde systematisch de bibliotheek leeg, liep tegen de lamp en mocht het gebouw niet meer betreden. Dus zaten we zonder bibliothecaris.

De assistent-bibliothecaris mocht 'op de troon' plaatsnemen, hij zat er goed en wel twee dagen en kreeg een hersenbloeding. Wat de bibliotheek zonder mannen en het stadsbestuur met de handen in het haar achterliet. De blik werd op mij gericht. Dat waren harde tijden, want ik kon aan niemand uitleg vragen. De volgende maand moesten er twee dringende dossiers klaar zijn. Toen ik een kast opende, vond ik een stapel niet geklasseerd papier. Dag en nacht heb ik gezwogen om die dossiers rond te krijgen, maar het is me gelukt. Zo heb ik stilaan, na een deelname aan examens, de functie van dienstleider en vervolgens bibliothecaris bekomen.

Door het Bibliotheekdecreet van 1978 en de daarmee gepaard gaande professionalisering van de sector, moesten jullie een akte van bekwaamheid halen en dus een opleiding volgen. Hoe

belangrijk vinden jullie, als doorwinterde bibliothecarissen, zo'n opleiding op maat vandaag de dag?

Danie: Heel belangrijk en ik vind dat momenteel een mank punt. Het gaat niet zozeer over een nood aan parate kennis, want dat is waar vroeger de focus op lag: de bibliothecaris als drager van kennis. Dat maakte deel uit van de tijdsgeest. Waar we nu nood aan hebben, dat is een netwerk uitbouwen en steun vinden bij elkaar in combinatie met goede leerkrachten die hun kennis en ervaring delen. Dat missen we nu, want er is geen stevige basisopleiding voor de bibliotheeksector. Ik zie mijn medewerkers kleinere opleidingsonderdelen sprokkelen, maar daar zit geen rode draad in. Die vond ik wel in mijn opleiding, daar was over nagedacht en alle vakken sloten mooi bij elkaar aan.

Rita: Uiteraard vind ik opleiding belangrijk. Alleen zie ik dat breder dan louter een bibliotheekopleiding.

Medewerkers met een uitgebreide en diepgaande kennis van de collectie en collectiebeheer, van bronnen en zoekinstrumenten vormen de basis en blijven onmisbaar. Maar daarnaast hebben we ook medewerkers nodig die de kansen die digitalisering biedt herkennen en helpen vertalen naar een optimale dienstverlening en een efficiënte organisatie. Communicatieve vaardigheden zijn dan weer essentieel voor service op maat van de klant. En als bindmiddel voor een harmonieus, soepel en dynamisch raderwerk heb je creativiteit en publiekswerkers nodig. Kennis van en ervaring in bibliotheekwerk zijn met andere woorden niet altijd de eerste en belangrijkste vereisten. Wat wel altijd en los van opleiding en functieprofiel onontbeerlijk blijft, is het enthousiasme om in de bibliotheek te werken. Wie niet overtuigd is van het maatschappelijk belang van bibliotheekwerk, is niet op zijn plaats in de bibliotheek.

Danie: Dat doet me eraan denken: in Nederland zijn ze op een gegeven moment afgestapt van de keuze voor een bibliothecaris, of directeur, met een specifieke bibliotheekopleiding. Ik herinner mij het verhaal van een voormalig bankdirecteur die ons uitleg gaf over de werking van zijn bibliotheek en zei: "Of ik nu een bank leid of een bibliotheek, dat maakt niets uit. Management is management en een product is een product." Een paar maanden later hoorde ik dat hij de bibliotheeksector achter zich gelaten had. De idee dat managementervaring volstaat om aan het hoofd van een bibliotheek te staan, daar komen ze in Nederland nu sterk van terug. Omdat de affiniteit met de materialen, de omgeving en de doelstellingen van de organisatie cruciaal zijn. Om de identiteit van de bibliotheek te bewaren, is het belangrijk dat je mensen met een hart voor de bibliotheek tewerkstelt.

En toch plaatst men aan het hoofd van sommige Vlaamse bibliotheken toch eerder een manager dan een bibliothecaris.

Rita: Bibliotheken werken met gemeenschapsgeld en moeten hun uitgaven daarom voluit verantwoorden. Op zich is een manager dus best oké, zolang de passie voor het openbaar bibliotheekwerk en waar het maatschappelijk voor staat, het leidmotief blijft. Als daarentegen prestige en ambitie gaan

primeren en er enkel nog oog is voor harde cijfers, kosten en baten, dan is er volgens mij een heel groot probleem.

Openbare bibliotheken hadden een unieke positie: als je informatie zocht, was er tot midden 1990 alleen de bibliotheek. Internet heeft dat definitief veranderd. Komt de positie en het belang van de bibliotheken daardoor in het gedrang? Ik denk het niet. Maar een manager die louter op cijfers evalueert zal daar mogelijk een andere mening over hebben.

Danie: Tegenwoordig zie je in kleinere gemeenten vaak dat de bibliotheek onderdeel wordt van een vrijetijdscentrum. Je krijgt dan het fenomeen van gemeenschappelijke balies en personeel dat multifunctioneel ingeschakeld wordt. De vraag is wat er dan nog overblijft van de eigen identiteit van de organisatie. Mij lijkt het een bizarre tendens dat de verantwoordelijke voor de bibliotheek opgeslokt wordt in een grotere structuur en de functie van bibliothecaris combineert met andere functies. Die evolutie is een sluipende uitholling van de functie.

Rita: Net daarom is de vraag die mij bezighoudt: "Blijft de bibliothecaris bestaan?" Dan bedoel ik niet de man of vrouw die alle boekenkennis in het hoofd heeft, maar mensen die met passie voluit de kaart voor de bibliotheek trekken. Je hebt een pleitbezorger nodig, iemand met affiniteit en passie voor de bibliotheek. Bibliotheken zijn heel sterke instellingen die al eeuwen bestaan, maar op dit moment zijn de openbare bibliotheken bijzonder kwetsbaar. Iemand moet ze naar beleidsmakers en lokale besturen blijven verdedigen. Duidelijk maken dat het geen passieve huizen zijn, maar dat er veel gebeurt. De bibliotheek zorgt voor de connectie tussen de collectie en het publiek, wat mij een heel belangrijke opdracht lijkt.

De opdracht van de bibliothecaris draait niet alleen om boeken, maar ook om mensen?

Rita: Inderdaad! Om mensen en inhoud. Of die nu in een boek, in een e-boek of op internet te vinden is, maakt niet uit. Toen wij in de sector aan de slag gingen, lag de focus op het gedrukte. Intussen is het digitale erbij gekomen. Uiteindelijk gaat het niet over vorm, maar over toegang en kansen bieden: de bibliotheek als een gastvrije, laagdrempelige plek waar verhalen verzameld, verteld en gemaakt worden, waar iedereen even op verhaal kan komen.

Danie: Een volgende stap is het creëren van meerwaarde, waar ik samen met Bruno Verbergt een boek over schreef: de belevenisbibliotheek. Je start vanuit de eigenheid en passie voor collectie en ontwikkelt daar publiekswerking en -werving rond. Dit zijn activiteiten die een link leggen naar je collectie en naar het brede publieke veld. In Leuven werd het twintigjarig bestaan van Kommil Foo gevierd met een aantal optredens in de stadsschouwburg. Als pendant werd hun tekstboek voorgesteld in de bibliotheek, met een mini-optreden van de broers als surplus. Dit was ook voor hen nieuw én verrassend, want ze hadden zelfs hun ouders uitgenodigd. Ook de toevallige bezoekers waren totaal verrast en dat creëerde een leuke sfeer. Er werd tussen de

“BLIJFT DE BIBLIOTHECARIS BESTAAN? DAN BEDOEL IK NIET DE MAN OF VROUW DIE ALLE BOEKENKENNIS IN HET HOOFD HEEFT, MAAR MENSEN DIE MET PASSIE VOLUIT DE KAART VOOR DE BIBLIOTHEEK TREKKEN.

rekken gedanst, dus kijk, ook daarvoor kun je naar de bibliotheek gaan. De bibliotheek leeft op het ritme van de stad. Tijdens de blokperiode moet je zo'n optreden niet organiseren, dan is het muisstil en is iedereen solidair met de studenten.

De bibliotheek heeft een eigen identiteit die in de loop der tijd is opgebouwd, maar wat de bibliotheek doet en wat er te vinden is, is in jullie carrière wel wat veranderd.

Rita: Het is veel gevarieerder geworden.

Danie: Ja, we hebben de ontwikkeling van verschillende materialen meegemaakt. Maar nu ik aan het einde van mijn carrière terugkijk, heb ik toch de indruk dat alles in een golfbeweging gaat en steeds terugkeert. Toen ik de muziekafdeling leidde, hadden we een grote collectie lp's. Ik herinner me nog goed hoe ik pleitte om over te schakelen op de onverslijtbare cd's. Zo leek het toen toch en iedereen geloofde dat ook. Op een bepaald moment werd de platencollectie niet meer gebruikt en heb ik die overgedragen aan de toenmalige BRT radio. Tot op de dag van vandaag heb ik daar spijt van, want nu zie je in winkels weer lp's met mooie hoezen en denk ik: "Ah, die hadden wij ook."

Rita: De bibliotheek van Mechelen heeft nog geen beslissing genomen over haar collectie van 16.000 lp's. Een klein deel is ingevoerd en opgenomen in de online catalogus. We hebben veel dragers zien passeren. Lp's, dia's, cd's, cd-roms, video's, floppy's kwamen en gingen. Telkens met de nodige debatten over het feit of de drager een plek moest krijgen of behouden in de bibliotheek. Ook strips, vandaag een erkend genre, waren ooit een behoorlijk omstreden item en volgens sommigen niet gezond voor de jeugd.

Toen kwam Internet. En dat mag gezegd worden, Vlaanderen was een van de allereerste regio's wereldwijd waar alle openbare bibliotheken een pc met internet kregen van de overheid en erkend werden als een basisvoorziening voor de toegang tot de digitale informatie.

Het decreet op openbare bibliotheken verplichtte alle gemeentebesturen om een bibliotheek in te richten. Die verplichting is nu samen met het decreet weggefallen, hoe vinden jullie die evolutie?

Rita: Over de vele normen van het Bibliotheekdecreet van 1978 wordt nu soms wat lacherig gedaan. Maar je moet het terugplaatsen in zijn tijd. Om komaf te maken met de talloze verzuilde, slecht behuise bibliothekjes met nauwelijks middelen, was een stringent wetgevend kader nodig. Het decreet van 1978 maakte een eind aan de verzuiling, koos resoluut voor professionaliteit, een heldere opdracht, een duidelijke verdeling van de financiële verantwoordelijkheden en normen voor collectie, personeel en inrichting.

Het decreet was niet alleen een essentiële stap richting kwaliteitsvolle bibliotheken. Het was op een aantal vlakken zijn tijd ook ver vooruit. Alle medewerkers moesten bijvoorbeeld zes halve dagen per jaar bijscholing volgen. Vind maar eens een andere sector waar de nood aan bijscholing toen al zo naar voor

Rita vertelt het verhaal van de uil, het graffiti kunstwerk dat voormalig stadsartiest Gijs Vanhee op de bibliotheek van Mechelen achterliet.

werd geschoven. Vier decennia later is elke verplichting inclusief opdracht afgeschafte. Ik ben daar zeer bezorgd over.

Danie: Die bezorgdheid is er ook omdat de provincies die persoonsgebonden materies niet meer mogen opnemen vanaf 1 januari 2018. Vooral voor de kleine bibliotheken, die bijvoorbeeld ondersteund werden om jeugdboekenmaand te organiseren met door de provincie samengestelde pakketten. Daarnaast komt het wegvallen van opleidingen en het interbibliothecair leenverkeer. Veel verdwijnt, maar wat er in de plaats komt, dat is onduidelijk.

Mijn bekommernis is dat veel collega's zich in de steek gelaten voelen door het wegvallen van de bovenbouw. Zeker nu het verhaal van de provincies afloopt, moeten we opletten dat niet iedereen op zichzelf gaat terugvallen. De versnippering in de bibliotheeksector baart me zorgen. Zowel de uitdaging als de oplossing voor de sector is zich lokaal in te bedden en de bibliotheek onmisbaar te maken voor de stad of gemeente.

Rita: Dit alles brengt openbare bibliotheken in heftig vaarwater, des te belangrijker wordt een goede stuurman aan het hoofd van die bibliotheken. Een functie die net nu en onterecht in vraag wordt gesteld. De algemene sympathie voor bibliotheken zorgt gelukkig voor een groot maatschappelijk draagvlak. Maar ik neem afscheid met grote bezorgdheid. Er is geen steunpunt meer met een brede focus op de bibliotheeksector. Cultuurconnect is een sterke organisatie met de uitgesproken focus op digitale innovatie. Maar de bibliotheeksector heeft nood aan bredere ondersteuning. En dan komt VVBAD in beeld.

VVBAD, een organisatie waarbij jullie beiden een hele carrière achter de rug hebben. Hoe raakten jullie bij de werking betrokken?

Rita: Aangespoord door Relinde Raeymaekers, toenmalig hoofdbibliothecharis van de Hoofdstedelijke Bibliotheek, werd ik lid van de subsectie jeugdbibliotheekwerk. Daar startten we met de organisatie van studiedagen, die van dag één een overrompelend succes waren. De rol van bestuurslid was en is nog steeds een vrijwillig engagement waarin je veel geeft en nog meer krijgt, zoals schouderklopjes en aanstekelijk enthousiasme. Ik mocht als voorzitter de subsectie vertegenwoordigen op de vergaderingen van de sectie Openbare Bibliotheken (OB) tussen eminente bibliothecarissen. Dat inspirerende gezelschap daagde

me uit om kritisch te denken. Ik kreeg veel informatie en inzichten mee. Later werd ik voorzitter van de sectie OB, waarvan ik dit jaar afscheid nam. Met de nodige opwellende tranen toen ik een boekje bloemen in ontvangst nam. Ik zal de collega's, de sfeer, de interactie en de uitdagingen missen.

Danie: Bij mij begint het verhaal met VVBAD ook in een subsectie, maar dan die van audiovisuele media (AVM). Daar werd ik voorzitter en maakte ik op die manier, net als Rita, deel uit van de sectie OB. Dat lidmaatschap gaf me een nauw contact met collega's uit de sector en het gevoel dat ik steun van een netwerk had.

Rita: Het is net die steun die nu belangrijk is. We zijn in een heel onzekere fase beland en missen een sterk steunpunt. Nu gaat iedereen, terecht, richting VVBAD kijken. Dat is goed. Alleen is rekenen op niet voldoende. Daarom een warme oproep aan collega's om zich te engageren als bestuurslid of in werk- of projectgroepen.

Een mooie oproep. Wat brengt de toekomst voor jullie zelf?

Rita: Er is geen professionele agenda meer, maar ik heb een engagement voor vrijwilligerswerk opgenomen, ga wat bijstuderend en heb eindelijk meer tijd voor mensen in mijn omgeving. Ik kijk met plezier terug op 37 jaar bibliotheekwerk. Ik heb de datum van het afscheid van Mechelen en de sector eigenhandig geprikt. Toch voelt het als een abrupte afsluiting. Advies geven, meedenken over de toekomst? Of dat kan en aangewezen is, weet ik niet, ik wil me niet opdringen.

Danie: Mijn opvolger zal twee maanden met me samenwerken, ik denk dat dat een goede beslissing is. Ik zit daarom momenteel nog in volle werkmodus. Ik richt me stilaan richting pensioen, maar er is nog een zekere drive om verder te werken, uit bezorgdheid voor de sector. Daarom stelde ik me kandidaat als onafhankelijk deskundige voor de SARC, de Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media. Een zeer interessant gegeven, want er passeert heel wat inzake wetgeving en ik heb er inbreng in materies die er in mijn ogen echt toe doen. Op die manier wil ik, ook nadat mijn dagelijkse verhaal bij de bibliotheek in november stopt, nog wat voor de sector betekenen en meedenken aan hoe de bovenbouw eruit zal zien. Dat zal nog een mooie oefening zijn. ■■